

LITERATURA INFANTIL I JUVENIL EN EL PUNT DE MIRA

J. Ballester i X. Mínguez (eds.):

La sabateta de vidre. Viure, experimentar, somiar, llegir a principis del segle XXI.

València: Departament Didàctica de la Literatura/Universitat de València/ Perifèric, 2005 (187 pp.).

Eva Escortell i Crespo

Sota un títol, *La sabateta de vidre*, que ens condueix a un món on les carabasses es feien carrosses i a mitja nit el rellotge marcava la fi, es recullen les ponències de sis magnífics escriptors (J. Albanell, M. Desclot, A. Fernández Paz, M. Landa, M. Rayó i M. Viana) de parla, procedència i cultures distintes que l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana reuní a València el novembre del 2004 al marc del III Congrés de Literatura Infantil i Juvenil per parlar sobre un tema, la literatura, que no coneix límits ni fronteres. A banda, el llibre també compta amb tres aportacions molt pertinents i ben interessants complementàries (J. Ballester i X. Mínguez, J. Navarro i P. Morote).

Aquest volum no pretén ser cap manual a seguir però hem de reconèixer que la seua lectura no deixarà indiferent a ningú. Cadascuna de les ponències conviden a la reflexió siga sobre el plaer de la lectura, la importància de la Literatura Infantil i Juvenil, la consideració de la poesia i la literatura fantàstica com a gèneres, el fet d'escriure per a infants i joves o el seu tractament educatiu.

Els autors, exposen el seu compromís amb els lectors més exigents i denuncien sense por els prejudicis que des del propi àmbit literari encara existeixen al voltant de l'anomenada Literatura Infantil i Juvenil. Aposten per una literatura digna, sense etiquetes despectives o adaptacions manipulàries que centre el seu interès en sí mateixa: en el text i sobretot, en els lectors, tots i cadascun d'ells tinguen l'edat, el sexe, la cultura, la

nació i la condició que siga. A fi, si més no, de potenciar una societat més lliure, menys manipulada, una societat lectora.

Totes aquestes sentències hom les pot englobar dins d'una sola: Literatura Infantil i Juvenil. Per què? Les últimes estadístiques han assenyalat que es llegeix poc entre la població adulta. Davant d'aquestes alarmants dades, la gent a banda de mostrar la seua indiferència intenta excusar-se amb les típiques argumentacions tipus: no hi ha temps. Aleshores és quan tot coincidint amb Josep Ballester i Xavier Mínguez recordem que "el plaer de llegir no és una cosa que vinga per ella mateixa"

Els pares de les criatures generalment no veuen necessari crear hàbits lectors en els seus fills. No ocorre així en altres àmbits, en l'esportiu per exemple. El pare de ben menut li compra al fill l'equipatge complet de l'equip que li agrada i el porta a tots els partits a fi de continuar la passió futbolística. L'infant, respecte a la lectura, ha de veure llibres, tocar-los, sentir-los propers a ell des de les primeres edats. Si el menut veu que els grans estan interessats llegint, encara que siga per curiositat ell també ho farà. Tanmateix, no sols és tasca dels pares també l'escola té el seu paper.

Per què la lectura?

Quan una arriba a l'Escola de Magisteri per primera vegada, ben prompte es troba amb una pregunta clau: Què és educar? La resposta, si més no, és magnífica: Educar consisteix en formar a la persona en totes les seues dimensions. El desenvolupament integral de l'ésser humà. Aleshores, si volem que els nostres alumnes siguen persones intel·ligents, crítiques, autònomes, reflexives, creatives... no podem deixar de banda en les pràctiques educatives el tractament de la lectura. Així mateix, aquesta no és una activitat aïllada sinó que ha de ser nucli durant tota l'etapa escolar. La lectura és base en tota societat o almenys hauria de ser-ho.

Els infants han d'entendre que llegir no és exclusivament saber que posa als rètols ni hom deu preocupar-se exclusivament perquè l'endemà sàpien que diuen les cartes del banc o els llibres de text. Cal despertar el cuquet lector perquè, en definitiva, gaudisquen de les mil i una possibilitats que els ofereix la literatura.

Però aquesta tasca serà molt complicada si els docents tampoc no llegeixen. Han de creure en la necessitat de la lectura, és el primer pas. Molts som els qui confessem que la lectura ens aporta molt més que un simple entreteniment. Busquem en els llibres experimentar sensacions distintes, viure aventures que potser mai ens ocorreren, somiar sense por,

consolar-nos, evadir-nos del món que ens envolta. Busquem conèixer el nostre passat i el nostre present, donar sentit a aquelles coses que no entenem, fer-nos menys manipulables. Volem ficcions que trenquen amb aquelles veritats absolutes que quatre dogmàtics volen imposar-nos, volem ser lliures per pensar: lliures plenament. Esperem trobar i retrobar-nos en un món diferent a aquest que no ens acaba de satisfer. Volem plorar i riure, divertir-nos lluny d'aquest món que a vegades avorrim però sobretot, volem sentir plaer; plaer pur d'aquell que et fa vibrar per dins tan distint d'aquell que es troba envoltat en una borsa del Corte Inglés.

Ara bé, el problema rau quan hem de presentar un llibre als infants. Durant massa temps i encara actualment, la LIJ sofreix les conseqüències d'una manca de crítica adequada. Qualsevol llibre no serveix. Hi ha persones que creuen que tot és bo mentre es faça amb un lèxic simple i unes construccions gramaticals més senzilles.

En aquest moment, el paper del mestre entra en joc com a mitjancer entre la carta variada de títols que trobem al mercat i el lector. Cauriem en l'error de creure que aquella lectura que a nosaltres ens va agradar tant a ells també ho farà. Cal deixar elegir però sempre afavorint lectures de distints gèneres i temes d'entre aquelles obres que sabem que els arribaran ben a dins i que s'adeqüen a les seues capacitats. No per això han de tenir menys qualitat, ni ser les que tenen més demanda editorial.

Hem parlat de la importància de fomentar hàbits lectors i com aquests ajuden al desenvolupament de la persona, de la necessitat de presentar als infants obres de tots els gèneres. Hem parlat del text i el lector ja que la lectura és diàleg, compartir, conversar. Tanmateix, hem assenyalat que calen més obres escrites. Per tant, no podem acabar sense comentar aquesta tasca tan poc valorada entre la societat actual com és la d'escriptor i en concret quan s'escriu per a infants i joves. Parlar de tots aquells que fan possible que nosaltres des d'ací puguem dir que hi ha una LIJ de qualitat. Aquells professionals que amb poques compensacions i reconeixement continuen creant obres amb les quals fer-nos viure, experimentar i gaudir. Tots aquells que a fi de comptes ens ajuden a entendre millor el perquè de l'existència de la literatura per als més petits.

Per què s'escriu literatura infantil?

Aquesta era la qüestió que romania pel cap de Josep Albanell al novembre del 2004. Denunciava públicament a aquells autors que havent fracassat en la literatura per adults creuen que trobaran en els infants un públic més curt d'enteniment, més assequible als seus paperets. Aquests

LA SABATETA DE VIDRE

J. Ballester i X. Minguet (ed.)

J. Albanell, M. Descot, A. Fernández, M. Landa,

P. Morote, I. Navarro, M. Rayo, M. Viana

perifoneia
edicions

hom sap que cauen pel seu propi pes. Molts han estat qui als autors de la LIJ els han tacat de fer una literatura econòmicament segura, és a dir, fer obres que les editorials difonen amb facilitat suposant això un augment econòmic segur. Qui s'ha aturat en esbrinar-ho sabrà que en general, els escriptors no viuen d'allò que escriuen sinó que fan altres coses. Així com que escriure bé costa, temps i esforç. Una obra ben feta requereix molta feina. Però, si no compensa (almenys a simple vista ho pareix) per què hi ha gent que insisteix en escriure? "En principi, considere que s'escriu perquè les nostres experiències, anhels i observacions sobre el món ens han conduït a pensar que tenim alguna cosa que transmetre als altres; poden ser històries, poden ser emocions o sensacions, però hi ha alguna cosa a dins nostre que volem, que necessitem compartir amb altres persones, amb els lectors." M. Viana dixit.

Cadascú té la seua pretensió o idea però la majoria d'escriptors coincideixen en una necessitat fonamental, la de perpetrar en els seus lectors. Com deia un autor de Sueca admirat "la primera obligació d'un escriptor és de fer-se llegir". Aquesta tasca encara és més complicada, malgrat que no ho sembla, quan s'escriu per a la infància. Aleshores, s'ha de combatre amb molts obstacles que acaparen de seguida l'atenció dels més menuts, entre ells, les tantes joguines virtuals d'última generació. "Escrivim per a primers lectors i hem d'escriure per impressionar-los profundament (i potser no només per entretenir-los o per entretenir-nos). Escrivim per ventura, per sol·licitar que qualcú decidesqui passar part del seu temps amb nosaltres. No podem doncs, deixar-lo amb la sensació que l'han perdut, el temps. Jo diria més: hem de voler que el lector vulgui passar més temps amb nosaltres. Però, no n'hem de fer cap dogma, de tot això. Si ho dic és perquè percep al meu entorn alguna cosa que no m'agrada..." deia Miquel Rayó. Durant massa temps, la literatura per a infants ha estat creada essencialment amb fins instructius, per reproduir comportaments d'una determinada estructura social.

Acabaré amb unes paraules de Josep Albanell sobre les raons alhora d'escriure per a infants i joves: "Molts dels qui practiquem el gènere infantil i juvenil no ho fem pas perquè visquem a Lil·liput. Ni tan sols escrivim a Lil·liput o des de Lil·liput. Ni tampoc és que hàgem de confessar cap mena de perversió, deficiència o anormalitat literària. Ni tampoc ens delim per adoctrinar els nostres lectors; si de cas divertir-los i, si pot ser, sensibilitzar-los i ajudar-los en la seva laboriosa tasca de créixer físicament i moralment. I ho fem per gust perquè aquest gènere que demana estructures coherents, llenguatge pertinent a allò que s'explica i que cultiva l'interès intel·ligent i el joc en tots els seus sentits, proporciona als seus autors l'inefable plaer

de narrar. Que esperem que culmini en l'incommensurable plaer de llegir.”

Al començament de la reflexió, he destacat que creiem necessari potenciar els hàbits lectors, entre altres coses, per ajudar a configurar una societat més lliure i per tant, més justa i per això des de l'educació hauriem de potenciar l'autonomia, la intel·ligència, la crítica i la creativitat entre d'altres. Per tant, des d'ací reivindicuem amb Gianni Rodari “l'ús total de la paraula per a tothom, no perquè tothom esdevingui un artista, sinó perquè ningú no sigui a la llarga, un esclau.”